

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ НА РИНКАХ УКРАЇНИ

У статті систематизовано та проаналізовано дані Державної служби статистики України щодо діяльності ринків як суб'єктів господарювання. Проведене дослідження дозволяє виявити загальні тенденції розвитку ринків як суб'єктів господарювання та зробити висновки про подальші напрями їх розвитку.

Ключові слова: ринок, обсяг продажу товарів на ринках, торгова мережа ринків, спеціалізація торгової мережі на ринках.

Дані Державної служби статистики України свідчать про загальну позитивну тенденцію обороту роздрібно торгівлі загалом та її складових частин, у тому числі – обсягу продажів товарів на ринках. При цьому питома

вага останнього протягом останніх 7-ми років лишається майже незмінною – близько 30%. Дані Державної служби статистики України демонструють рис. 1 та 2.

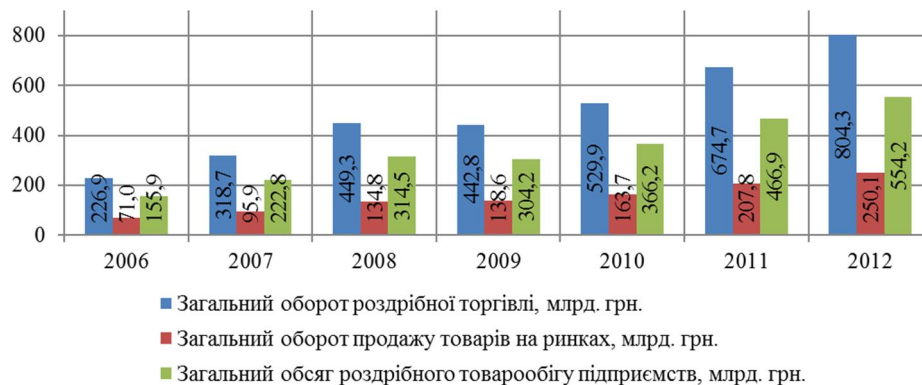

Рис. 1. Динаміка загального обороту роздрібно торгівлі та його складових за 2006-2012 рр.

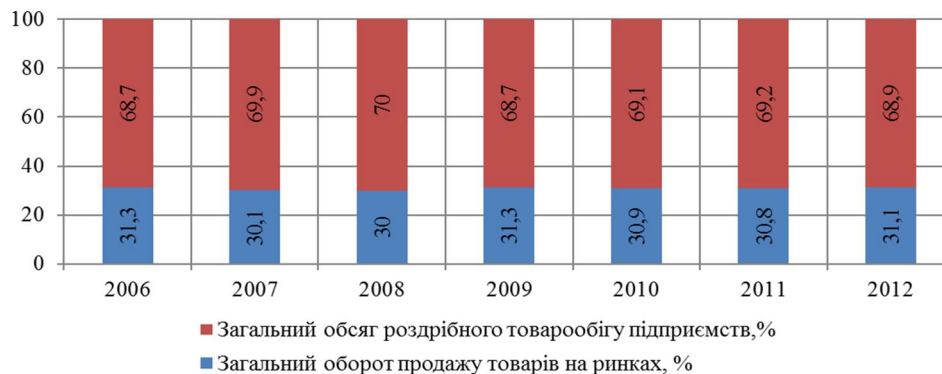

Рис. 2. Динаміка структури обороту роздрібно торгівлі за 2006-2012 рр.

Таким чином, загальна динаміка обороту з продажу товарів на ринках свідчить про її постійне зростання, до того ж її частка є майже постійною і коливається навколо 30% – тобто в середньому третина всього обороту роздрібно торгівлі забезпечують ринки, що свідчить про важливість їх діяльності для української економіки.

Проблеми розвитку та функціонування ринків можна зустріти у працях українських (В. В. Апопія[8], Н. О. Власової [3], Н. О. Голошубової[4], Р. І. Рудницького[10] тощо), російських (Р. І. Бунєвої [2],

Л. П. Дашкова[5], В. К. Памбухчянца [9] тощо) та зарубіжних (Б. Бермана, Д. Еванса[1], К. Р. Макконела, С. Л. Брю[7] тощо) вчених, але при цьому не вирішеним залишається питання комплексної оцінки діяльності сучасних ринків на Україні, а також виявлення загальних тенденцій у сегменті ринкової торгівлі.

Завданням нашого дослідження є комплексний аналіз загальнодержавних результатів функціонування ринків та виявлення загальних його тенденцій на майбутнє.

За даними, наведеними на рис. 1 та 2, частка обороту

з продажу товарів на ринках в Україні лишається стійкою протягом останніх семи років, крім того, в абсолютному вимірі обсяг продажу товарів на ринках зріс у 2012 році порівняно з 2006р. на 179, 12 млрд грн або на 252,5% [6; 11].

Статистичний бюлетень «Наявність і використання торговельної мережі на ринках» є офіційним джерелом Державної служби статистики України, в якому

надається детальна інформація про діяльність українських ринків як суб'єктів господарювання.

Найперше, що досліджує служба статистики України, – наявність та використання торговельної мережі на ринках – площу ринків, кількість торговельних місць на них та їх структуру (кількість торговельних підприємств різних типів). Динаміку наявності та використання торговельної мережі на ринках показано в таблиці 1.

Таблиця 1. Динаміка наявності та використання торговельної мережі на ринках

Показники	Наявність на початок року						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Усього ринків	2886	2890	2834	2785	2761	2758	2698
на них торговельних місць – усього	931379	927016	909498	904917	893572	886299	878987
Криті ринки	359	345	336	330	318	319	310
у них торговельних місць – усього	50041	49298	47393	46581	46917	45334	44205
Павільйони	7131	11996	9509	14831	12650	12626	18321
у них торговельних місць	72405	78938	77351	80702	80508	82871	87685
Криті та відкриті столи – торговельних місць	404644	377568	352489	326435	314136	300270	285988
Кіоски, (контейнери тощо)	234176	257136	271688	292422	301021	304547	309387
Лотки (палатки) – усього	111245	110971	108074	111423	104930	109921	108373
Місця для торгівлі з транспортних засобів – торговельних місць	29500	31639	29996	27855	28709	28632	27645
Магазини – усього	16093	19103	23752	25027	24874	26585	26206
Місця для продажу транспортних засобів на відкритих майданчиках – торговельних місць	-	-	-	-	-	-	13723
Об'єкти ресторанного господарства	1939	1877	1861	1709	1682	1649	1595
Готелі	23	25	25	23	21	-	-
у них місць	1165	1206	1078	843	837	-	-
Уся площа ринків, тис. м ²	21058	21150	21204	21164	21674	21471	21318
з неї відведена під торгівлю, тис. м ²	14553	14698	14757	14554	14262	13764	13546

Отже, порівняно з 2006 роком у 2012 кількість ринків скоротилась на 188 одиниць або на 6,5%, а також загальна кількість торговельних місць на них на 52392 одиниці або на 5,6%. Скорочення торговельних місць на ринках відбувається за такими типами торговельних споруд, як торговельні місця на критих ринках (-5836 одиниць або -11,7%), криті та відкриті торгові столи (-118656 одиниць або -29,3%), лотки та палатки (-2872 одиниць або -2,6%), а також місця для торгівлі з транспортних засобів (-1855 одиниць або -6,3%), але водночас спостерігається зростання торговельних місць за такими типами торговельних підприємств, як торговельні місця у павільйонах (15280 одиниць або 21,1%), кіоски та контейнери (75211 одиниць або 32,1%), магазини (10113 одиниць або 62,8%).

Очевидним є той факт, що за останні 7 років на ринках відбулись зрушення у структурі торговельних об'єктів у бік підвищення комфортності торговельного процесу – зменшилась кількість менш «цивілізованих» та комфортних (і з точки зору покупців, і з точки зору ринкових торговців) торговельних місць (торгові місця на критих та відкритих торговельних столах, лотках та палатках та торговельних місць для торгівлі з транспортних засобів) та збільшилась кількість більш «цивілізованих» та зручних торговельних місць (павільйонів, кіосків та контейнерів, магазинів). На рис. 3 покажемо наочно динаміку структури торговельних місць на ринках України.

Так, порівняно з 2006 роком у 2012 питома вага торговельних місць на критих та відкритих столах скоротилась на 11,4% (з 43,4% до 32%), питома вага

торговельних місць для торгівлі з транспортних засобів скоротилась на 0,1%, та досить незначними є зрушення у структурі торговельних місць на критих ринках та лотків і палаток – відхилення відповідно складають -0,5% та -0,2% відповідно, питома вага кіосків та контейнерів зросла на 9,5%, торговельних місць у павільйонах – на 2%, а магазинів – на 1,2%, у 2012 році з'явився новий об'єкт на ринках – місця для продажу транспортних засобів на відкритих майданчиках і його питома вага склала 1,5%.

Стає зрозумілим, що зміна структури зумовлена перерозподілом кількості торговельних місць між критими та відкритими торговельними столами та кіосками і контейнерами, які є найбільш популярними торговельними місцями.

Причому вони є популярними як для ринків, тобто їх власників, так і для орендарів. З точки зору ринку як власника торговельних місць, кіоски та торгові столи є вигідними через невисокий рівень капітальних вкладень у їх спорудження та обслуговування (вони не потребують капітального будівництва та ремонту, а також потребують менше витрат на поточне обслуговування), а для орендарів – через відносно невисокий рівень орендної плати.

Результати аналізу дають можливість стверджувати, що саме зараз на українських ринках відбувається структурна перебудова матеріально-технічної бази – менш зручні та комфортні торгові місця замінюються більшими витратами як з боку власника ринку, так і з боку орендаря торговельної площі.

Крім того, негативний вплив на діяльність ринків здійснює і нестабільність зовнішнього середовища (невизначеність наслідків фінансово-економічної кризи та прогнозів розвитку економіки, коливання кредитних

ставок, інфляційні процеси) і результатом є скорочення кількості підприємців і підприємств, що здійснюють підприємницьку діяльність на ринку, скорочення кількості ринків та торгових місць на них.

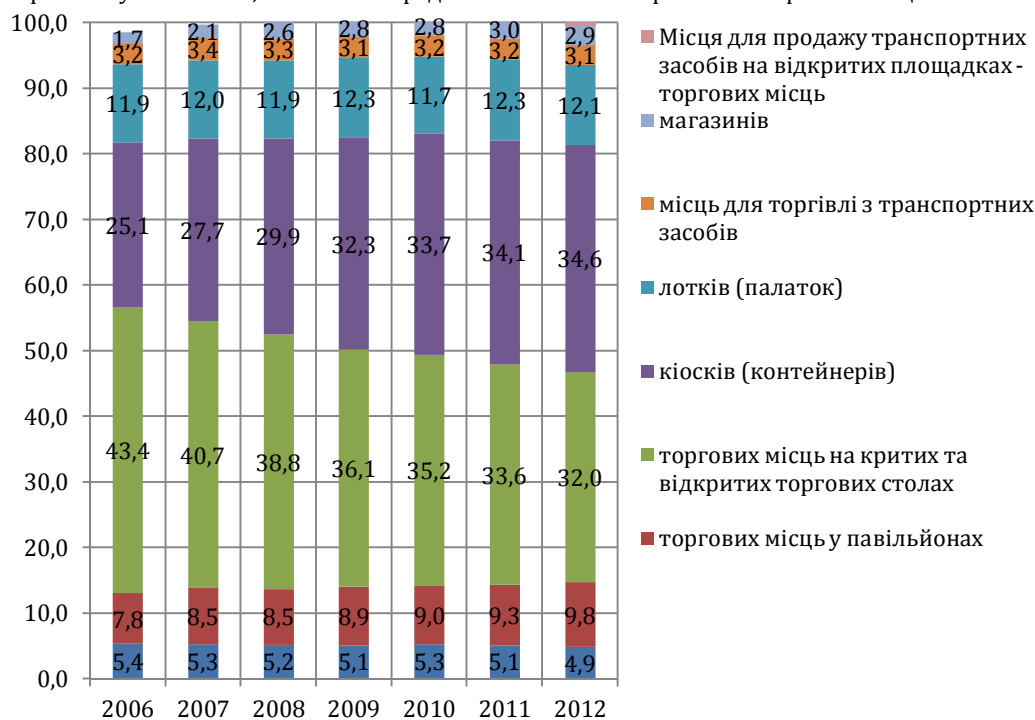

Рис. 3. Динаміка структури торгових місць на ринках України у 2006-2012 рр.

Але з даних таблиці 1 можна побачити, що при зміні кількості ринків майже незмінними є загальна та торговельна площі ринків, тобто скорочення кількості ринків призводить до їх укрупнення – так у 2006 році середня площа 1 ринку складала 7,30 тис. м², а у 2012 вже 7,9 тис. м² (відхилення складає 0,6 тис. м² або 8,29%), площа ринків, відведена під торгівлю, змінилась з 5,04 тис.м² у 2006 році до 5,02 тис. м² у 2012 (відхилення складає -0,02 тис. м² або -0,43%), а загальна площа торгового місця коливається від 22,61 м² у 2006 до 24,25 м² у 2012 (відхилення складає 1,64 м² або 7,3%), а «корисна» площа торгового місця коливається від 15,63 м² у 2006 до 15,41 м² у 2012 (відхилення складає -0,22 м² або -1,3%). За таких умов, коли загальна площа зростає у більшому ступені, ніж «корисна» площа кожного торговельного місця, можна робити висновок

про появу додаткових приміщень неторговельного (господарського або сервісного) призначення. Така тенденція означає підвищення комфортності торгового місця або для покупця, що здійснює покупку на ньому, або для орендаря, який працює на ньому.

Така тенденція (змін у структурі типів торговельних підприємств) протримається ще деякий час на українських ринках – тобто продовжиться підвищення «комфортності» торгових місць, укрупнення цих торгових місць і ринків загалом на фоні зменшення кількості торгових місць.

Своєрідним показником ефективності діяльності ринків є показники питомого обсягу продажу товарів у розрахунку на 1 ринок, на 1 торгове місце на ринку, на 1 м² загальної площі та на 1 м² торгової площі – динаміка цих показників проаналізована в таблиці 2.

Таблиця 2. Динаміка показників питомого обсягу продажу товарів на ринках у 2006-2012 рр.

Показники	Значення за роками						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Питомий обсяг продажу товарів у розрахунку на 1 ринок, млн. грн. /од.	24,61	33,19	47,56	49,77	59,30	75,35	92,71
Питомий обсяг продажу товарів у розрахунку на 1 торгове місце, млн. грн. /од.	0,08	0,10	0,15	0,15	0,18	0,23	0,28
Питомий обсяг продажу товарів у розрахунку на 1 м ² загальної площі ринку, тис. грн. /м ²	3,37	4,54	6,36	6,55	7,55	9,68	11,73
Питомий обсяг продажу товарів у розрахунку на 1 м ² торговельної площі ринку, тис. грн. /м ²	4,88	6,53	9,13	9,52	11,48	15,10	18,47

З даних таблиці видно, що показники питомого обсягу продажу суттєво зросли – так питомий обсяг продажу товарів в розрахунку на 1 ринок у 2006 році складає 24,61 млн грн /од., а у 2012 – 92,71 (відхилення складає 68,1 млн грн /од або 276,75%), питомий обсяг продажу товарів у розрахунку на 1 торгове місце у 2006 році складає 0,08 млн грн /од., а у 2012 – 0,28 млн грн /од. (відхилення складає 0,2 млн грн /од або 273,2%), питомий обсяг продажу товарів у розрахунку на 1 м² загальної площі ринку у 2006 році складає 3,37 тис. грн /м², а у 2012 – 11,73 тис. грн /м² (відхилення складає 8,36 тис. грн /м² або 247,91%), а питомий обсяг продажів

товарів у розрахунку на 1 м² торгової площі складає 4,88 тис. грн /м², а у 2012 – 18,47 тис. грн /м² (відхилення складає 13,59 тис. грн /м² або 278,39%). Тобто, незважаючи на скорочення кількості ринків, їх обсяг щодо продажів товарів продовжує зростати і разом з ним підвищується ефективність діяльності ринків як суб'єктів господарювання.

Наступний об'єкт дослідження служби статистики України – спеціалізація торгової мережі на ринках. Динаміку кількості ринків за спеціалізацією показано в таблиці 3.

Таблиця 3. Аналіз спеціалізації торговельної мережі на ринках України в 2006-2012 рр.

Показники	Значення на початок року						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Усього ринків, у тому числі	2886	2890	2834	2785	2761	2758	2698
продовольчі	502	498	477	425	398	407	390
сільськогосподарські	293	285	274	255	241	248	229
інші продовольчі	209	213	203	170	157	159	161
непродовольчі	719	736	712	705	689	699	667
речові	362	374	368	365	355	349	320
автомобільні	64	64	56	56	57	52	45
тварин та зооринки	45	41	39	34	33	32	31
квіткові	53	56	52	52	49	47	42
книжкові	11	12	10	9	9	9	9
будматеріалів і сантехники	20	25	24	24	26	28	25
інші непродовольчі	133	125	117	117	109	127	137
запчастин	31	39	46	48	51	55	58
змішані	1665	1656	1645	1655	1674	1652	1641

З даних таблиці видно, що динаміка більшості типів ринків повторює загальну динаміку ринків – спостерігається зниження кількості ринків різних типів, але при цьому кількість ринків окремих типів зростає.

Отже, зниження кількості спостерігається за такими типами ринків: продовольчими (зниження складає 112 одиниці або 22,3%) – в тому числі – сільськогосподарськими (зниження складає 64 одиниці або 21,8%) та іншими продовольчими (зниження складає 48 одиниць або 23%); непродовольчими (зниження складає 52 одиниці або 7,2%) – в тому числі – речовими (зниження складає 42 одиниці або 11,6%), автомобільними (зниження складає 19 одиниць або 29,7%), зооринками та ринками тварин (зниження складає 14 одиниць або 31,1%), квітковими (зниження складає 11 одиниці або 20,8%), книжковими (зниження складає 2 одиниці або 18,2%), змішаними (зниження складає 24 одиниці або 1,4%). Зростання кількості спостерігається за ринками таких типів: будматеріалів та сантехники (зростання складає 5 одиниць або 25%), запчастин (27 одиниць або 87,1%), іншими непродовольчими (зростання складає 4 одиниці або 3%).

Таким чином, за результатами аналізу можна зробити наступні висновки:

- наявною є тенденція до скорочення кількості ринків та торгових місць на них, але водночас зростає загальна та площа ринків, відведена під торгівлю (торгова площа ринків) – тобто йдеться про укрупнення ринків та торгових місць на них;
- наявною є тенденція до перерозподілу кількості торгових місць між типами торговельних підприємств у бік підвищення комфортності

торговельно-купівельного процесу (скорочується частка торгових місць на критих та відкритих торгових столах, лотках та палатках та торгових місць для торгівлі з транспортних засобів і збільшується частка павільйонів, кіосків та контейнерів, магазинів) – тобто зазнає змін матеріально-технічна база ринків у бік тієї, що потребує більших витрат.

- наявна тенденція приросту «неторгової» площі на ринках – ситуація коли зростає загальна площа ринку і не зростає (або зростає у значно меншому ступені) торгова площа ринку – в даному випадку йдеться про розвиток інфраструктури ринку (більша площа відводиться під супутні послуги ринку), підвищення рівня облаштування ринків (огорожі, дороги, тротуари, освітлення, комунікації, торговий інвентар, склади для інвентарю) та покращення умов праці працівників ринку (персоналу ринку, що зайнятий обслуговуванням ринку як суб'єкта господарювання), безоплатних орендарів (представників органів державних нагляду та контролів, що обов'язково мають бути присутні на ринку) та покупців на ринку;
- наявна тенденція зростання «неторгової» площі торгових місць – ситуація, коли зростає загальна площа торгового місця і не зростає (або зростає у значно меншому ступені) торгова площа торгового місця – у нашому випадку йдеться про підвищення зручності роботи продавців або орендарів (службові приміщення, міні-склади на торговому місці, побутові приміщення), а також підвищення зручності роботи з покупцями та здійснення покупок (камери зберігання речей).

Список літератури

1. Берман, Б. Розничная торговля: стратегический поход /Барри Берман, Эванс Джоэл. – 8-е издание.: Пер. с англ. — М.: Издательский дом "Вильямс", 2003. — 1184с.
2. Бунеева Р. И. Коммерческая деятельность : организация и управление : учебник / Р. И. Бунеева. — Ростов н/Д :Феникс, 2009. — 365 с.
3. Власова Н. О. Економіка та організація господарської діяльності торгових ринків: монографія / Н. О. Власова, С. М. Сукачова ; Харк. держ. університет харчування та торгівлі. – Харків, 2006. – 185с.
4. Голошубова Н. О. Організація торгівлі: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Н. О. Голошубова. — К.: Книга, 2004. — 560 с
5. Дашков Л. П. Коммерция и технология торговли / Л. П. Дашков, В. К. Памбухчиянц. — 5-е изд.— М.: Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 2007. — 448 с.
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: < <http://www.ukrstat.gov.ua/> >.
7. Макконел К. Р. Экономика: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконел, С. Л. Брю: Пер. с 13-го англ. Изд. – М.: ИНФРА-М, 1999. – XXXIV, 974 с.
8. Організація торгівлі: підручник; 2-ге вид., перероб. та доп./ за редакцією В. В. Анопія. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 616 с.
9. Памбухчиянц О. В. Организация и технология коммерческой деятельности: учебник / О. В. Памбухчиянц. — 3-е изд., пере-раб. и доп. — М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2007. — 672 с.
10. Рудницький С. І. Організація системи послуг в торгівлі на ринках / С. І. Рудницький // Торговля, комерція, підприємництво – зб. наук. праць. – Львів: ЛКА, випуск 7 2005 – С. 143-146.
11. Статистичний бюллетень «Наявність і використання торговельної мережі на ринках» за 2006-2012рр / Державна служба статистики України.

РЕЗЮМЕ

Спащенко Анна

Состояние и перспективы развития современных украинских рынков

В статье систематизированы и проанализированы статистические данные Государственной службы статистики Украины относительно деятельности рынков как субъектов хозяйствования. Проведенный анализ позволяет выявить общие тенденции развития рынков как субъектов хозяйствования и сделать выводы о дальнейших направлениях их развития.

RESUME

Spashchenko Ganna

Condition and development of prospects of contemporary Ukrainian market

The statistical data of the State Statistics Service of Ukraine on the functioning of markets as economic entities are systematically analyzed in the article. The analysis reveals the general trends in the market as entities and draws conclusions about the future directions of their development.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2013 р.